

## Antisemitismiä ja sananvapautta

Tammikuussa 2006 kokoontui ensimmäisen kerran Venäjän duuman alainen ”pyöreä pöytä”, joka perustettiin pohtimaan keinoja puuttua rasistisen ja antisemitistisen kirjallisuuden levittämiseen. Venäjän lainsäädännöstä löytyy jo ennestään käsitteet ekstremistisestä toiminnasta ja kansojen välisen vihan lietsomisesta, joiden pohjalta rasistisen kirjallisuuden julkaisemisesta on voitu tuomita rangaistuksia. Käytännössä näitä lakeja ei kuitenkaan ole sovellettu kovin tehokkaasti. Uuden komitean tarkoituksena on mm. luoda lista kirjoista, joiden myyminen olisi tulevaisuudessa kiellettyä. Listalle on kaavailtu noin parikymmentä nimekettä, joista tähän mennessä on mainittu sellaisia kuin Hitlerin Mein Kampf; Siionin viisaiden pöytäkirjat, tunnettu antisemitistinen väärennös, jolla on keskeinen rooli erityisesti venäläisen antisionismin historiassa; sekä joitakin uudempia kirjoja, kuten Vladimir Avdejevin Rasologia. Mein Kampfin tapaisten kirjojen julkaisemista ei moni halunne puolustella. Kuitenkin ajatus sensuurin mustasta listasta on herättänyt vastustusta, koska Neuvostoliiton aikaiset kokemukset tästä ovat Venäjällä vielä varsin tuoreessa muistissa. Sananvapaus nähdään arvona, jonka kohdalla ei voida tehdä kompromisseja romuttamatta koko ihannetta. Aiheellisesti on myös huomautettu, että vaikka listaa luotaessa sille pyritäisiin valitsemaan vain rärkeimmät tapaukset, ei voida välttämättä taata, kuka ja millä perusteilla näitä valintoja tulevaisuudessa tekisi. Sellaiset määrittävät kuin ”ekstremismi” tai ”fasismi” ovat sangen epämääräisiä, joten niiden soveltaminen riippuu hyvin paljon käyttäjän harkinnasta ja henkilökohtaisista näkemyksistä.

Tosiasiasta kuitenkin on, että rasistisella ja antisemitistisellä

kirjallisuudella on tällä hetkellä Venäjällä laajaa ja jatkuvasti kasvavaa kysyntää. Syyskuussa 2005 Moskovan Yleisvenäläisessä näyttelykeskuksessa (entinen Kansantalouden saavutusten näyttely) pidettiin valtava kirjannäyttely, johon osallistui lähes 3000 kustantamoa 54 maasta. Erääksi näyttelyn kiivaimmista puheenaiheista nousi äärintationalistinen ja rasistinen kirjallisuus. Näyttelyn järjestäjiä kritisoitiin siitä, että he olivat hyväksyneet mukaan joitakin rasistiseen kirjallisuuteen erikoistuneita pieniä kustantamoja, mutta samansisältöisiä kirjoja löytyi myös suurempien kustantamojen osastoilta.

Keskustelussa rasistisesta kirjallisuudesta esiin on noussut myös kiistelty kysymys siitä, mikä on sen vastuu ja merkitys suhteessa todellisiin väkivallan tekoihin. Vaikka monet myöntävät, että vihaa lietsovat kirjat eivät ole ainoita tai todennäköisesti edes pääasiallisia syyllisiä rasistiseen väkivaltaan, on näiden rikosten yleistymisen viime vuosien aikana Venäjällä lisännyt paineita löytää ongelmaan ratkaisuja, tai ainakin luoda kuva siitä, että ongelma yritetään ratkaista. Rasistisen väkivallan kohteina ovat useimmiten olleet tummaihoiset tai kaukasialaisen näköiset ihmiset, mutta myös juutalaisia vastaan on hyökätty. Viimeisimpiä näistä on 20-vuotiaan Aleksandr Koptsevin tunkeutuminen kuluvan vuoden tammikuussa Moskovan Bolšaja bronnaja ulitsalla sijaitsevaan synagogaan, jossa hän haavoitti asena käyttämällään metsästysveitsellä kahdeksaa ihmistä. Itse hän selitti tekonsa motiiviksi vihan juutalaisia kohtaan, jota hän perusteli sillä, että ”he [juutalaiset] elävät paremmin” [kuin venäläiset]. Tällaisten hyökkäysten tekijät ovat useimmiten yhteiskunnan ulkopuolelle pudonneita yksilöitä,

mutta antisemitismi tämän päivän Venäjällä ei kuitenkaan ole vain marginaalisten ääriliikkeiden ideologia. Kenties vielä huolestuttavampaa on antisemitististen näkemysten laaja levinneisyys. Levadan tutkimuskeskuksen viime vuonna tekemän kyselyn mukaan jopa 46 % tutkituista oli sitä mieltä, että venäläiset ovat joutuvat elämään Venäjällä köyhemmissä oloissa kuin muiden kansallisuuksien edustajat. Lähes yhtä suuri osa oli samaa mieltä väitteen kanssa, jonka mukaan juutalaisten vaikutusvaltaa pitäisi vähentää vallan, politiikan, talouden ja oikeuslaitoksen alueilla, sekä koulutusjärjestelmässä ja viihdealalla.

Rasistisia ja kiihkokansallisia ohjelmia esittäneillä puolueilla on Venäjän vaaleissa ollut jatkuvasti oma vankka kannattajakuntansa ja antisemitismi näkyy enemmän tai vähemmän verhotusti myös Venäjän poliittisessa elämässä. Vuoden 2005 alussa Venäjän oikeusviranomaisille jätettiin kirjelmä nimeltä Pismo 500 jonka allekirjoittaneiden joukossa oli useita venäläisiä ortodoksisia tahoja, merkittäviä julkisuuden henkilöitä, sekä 20 duuman edustajaa. Tässä vetoomuksessa todettiin lakia kansojen välisen vihan lietsomisesta käytetyn ylimitoitettuja vastaan, jotka ovat esittäneet kriittisiä näkemyksiä juutalaisuudesta. Kirjeen mukaan kovan kielenkäytön tuomitseminen olisi periaatteessa oikein, elleivät nationalistien syytökset juutalaisia vastaan olisi perusteltuja. Painavimpana todisteena kirjeessä käytettiin Josef Qaron (1488-1575) Shulhan arukh (katettu pöytä) teosta, jonka lainauksien kautta pyrittiin osoittamaan juutalaisuuteen sisältyvä suvaitsemattomuus ja vihamielinen suhtautuminen ei-juutalaisiin ja erityisesti kristinuskoon. Kirjelmässä vaadittiin kirjan kieltämistä ekstremistisenä, ja sen oppeihin perustuvien

uskonnollisten yhteisöjen kieltämistä. Koska kirjeessä aiemmin todettiin Shulhan arukhin olevan keskeisiä juutalaisuuden perusteoksia, kirjelmästä saattoi vetää sen johtopäätöksen, että se esitti koko juutalaisuuden kieltämistä. Kyseisestä kirjasta on todellakin löydettävissä nykyaikaisen mittapuun mukaan varsin kyseenalaisia kohtia, mutta vastaavia löytynee uskonnon kuin uskonnon vanhemmista klassikoista – ajateltakoon esimerkiksi Lutherin mielipiteitä juutalaisista. Kirje 500 ei saavuttanut konkreettisia päämääriään, mutta huomiota

se sai, mikä lienee ollutkin sen todellinen tarkoitus. Kirjettä ja sen allekirjoittajia kritisoitiin voimakkaasti ja paheksuntansa ilmaisi myös Venäjän ortodoksinen kirkko. Sekä useat Venäjän juutalaiset yhteisöt että Israelin hallitus katsoivat loukkaavaksi paitsi tulkinnat juutalaisuudesta rasistisena uskontona, myös uskonnollisen pyhän kirjan alistamisen maallisen vallan arviotavaksi. Kirje 500:sta tehtiin myös virallinen tutkintapyyntö, ja niinpä viime vuoden aikana Venäjän oikeusviranomaiset joutuivat laatimaan päätökset sekä

Shulhan 'arukhin että siitä kannellen kirjeen "ekstremismistä". Kirje 500 ei ole kuitenkaan vielä kuopattu. Vastaavia kirjelmiä on jätetty useampien eri alueiden viranomaisille, sekä myös alkuperäisen kirjeen uusi versio, joka tällä kertaa oli otsikoitu Kirje 500. Nimensä mukaisesti tässä kirjeessä oli entistä useampia allekirjoittajia, joskin duuman edustajat olivat siitä tällä kertaa vetäytyneet. Useilla äärinationalistisilta sivustoilta internetissä näihin kirjeisiin kerätään edelleen nimiä.

**Kaarina Aitamurto**

## Tiedä enemmän



Idäntutkimus ilmestyy neljä kertaa vuodessa noin 100 sivun tietopakettina. Lehden teemoja ovat olleet mm. Venäjän Media, Epävirallinen Venäjä, Islam Venäjällä, Baltia, Karjala ja Emigrantit.

*"Idäntutkimus on hauskan monipuolinen: perinteisen Venäjän talouden ja poliittisen tutkimuksen rinnalla käsitellään yhtä luontevasti vaikkapa teatteria, valokuvaa ja kirjallisuutta"*  
**Jan Rydman**, Tieteessä tapahtuu 6/2004

*"Tähän mennessä ilmestyneitä numeroita lukee ilokseen... Idäntutkimus on elävä ja ajan hermolla oleva lehti, joka ei tingi tasosta ja luottaa asiaan."* **Pekka Pesonen**, Helsingin Sanomat 22.5.2004

Vuositilaus 26 euroa, ulkomaille 30 euroa ja opiskelijat 17 euroa

Tilaukset:  
Idäntutkimus,  
VIETS,  
Annankatu 44,  
00100 Helsinki,  
puh (09) 2285 4443  
faksi (09) 2285 4431  
viets@rusin.fi

[www.helsinki.fi/idantutkimus](http://www.helsinki.fi/idantutkimus)